

Girişimcilik Eğitiminin Girişimcilik Niyeti Üzerindeki Etkisinde Öz-Yeterlilik Algısının Aracılık Rolü Üzerine Bir Araştırma¹

Senem NART*, Yavuz Tansoy YILDIRIM**

ÖZ

Amaç: Bu çalışmada girişimcilik eğitiminin, girişimcilik niyetleri üzerindeki etkisinde öz-yeterlilik algısının aracılık rolünün belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Yöntem: Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi'nde Girişimcilik ve Küçük İşletmeler dersini alan, 571 üçüncü sınıf öğrencisinin katıldığı ile elde edilen verilere yapısal denklem modellemesi uygulanmıştır. Aracılık etkisini bulmak için ise Baron ve Kenny (1984) ile Zhao vd. (2010)'nin önerdikleri aracılık analizlerinden yararlanılmıştır.

Bulgular: Araştırma sonucunda girişimcilik eğitiminin, öğrencilerin girişimcilik niyetlerini pozitif yönlü ve anlamlı şekilde etkilediği ve bu ilişkide, öz-yeterlilik algısının kısmi aracılık etkisi yarattığı sonucuna ulaşılmıştır. Diğer bir ifade ile girişimcilik eğitimi, öz-yeterlilik üzerinden dolaylı şekilde girişimcilik niyetini etkilemektedir.

Sonuç ve Öneriler: Girişimcilik eğitiminin, öz-yeterlilik inancı sağlayarak girişimcilik niyeti üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla girişimcilik niyetini etkileyen bu faktörlerin gerçek iş yaşamında bulunduğu karşılığı belirleyebilmek için gerek eğitimcilerin, gerekse firma yetkilerinin bireylerin girişimciğe olan yatkınlıklarını belirleyebilecek uygulamalar geliştirmeleri ve bu konuda süreklilik sağlanması önerilmektedir.

Özgün Değer: Çalışma, girişimcilik eğitiminin öz-yeterlilik aracılığı ile girişimcilik niyeti üzerindeki etkisinin, KOSGEB destek programı kapsamında eğitim alan öğrenciler üzerinde incelenmesi açısından özgündür.

Anahtar Kelimeler: Girişimcilik Eğitimi, Öz-yeterlilik Algısı, Girişimcilik Niyeti.

JEL Sınıflandırması: A20, O30, M10.

A Research on the Mediation Role of Self-Efficacy Perception in the Effect of Entrepreneurship Education on Entrepreneurship Intensity

ABSTRACT

Purpose: In this study, it is aimed to determine the mediating role of self-efficacy perception of entrepreneurship education on intentions of entrepreneurship with the participation of students who are taken the relevant course.

Methodology: The structural equation modelling is applied by using the data to those third year 571 students who have completed the course of Entrepreneurship and Small-Size Businesses at Bandırma Onyedi Eylül University. The mediating analyses suggested by Baron and Kenny (1984) and Zhao et al. (2010) are employed in examining the mediating effect.

Findings: As a result of the research, it is concluded that entrepreneurship education positively and significantly affect students' entrepreneurship intentions and that self-efficacy perception creates a partial mediating effect in this relationship. In other words, entrepreneurship education indirectly affects entrepreneurship intent through self-efficacy.

Practical Implications: It was determined that entrepreneurship education has an effect on entrepreneurship intention by providing self-efficacy belief. Therefore, in order to determine the response of these factors that affect entrepreneurship intent in real life, it is recommended that both educators and company authorities develop practices that can detect individuals' susceptibility to entrepreneurship and provide continuity in this regard.

Originality: This study is unique in terms of examining the impact of entrepreneurship intent through self-efficacy on students who are trained within the KOSGEB support program.

Keywords: Entrepreneurship Education, Self-Efficacy Perception, Entrepreneurship Intensity.

JEL Codes: A20, O30, M10.

¹ Bu çalışma; 25-29 Ekim 2019 tarihleri arasında Antalya'da düzenlenen VI. Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kongresi'nde sunulan, "Girişimcilik Eğitiminin Öz Yeterlilik İnancı ve Girişimcilik Eğilimi Üzerinde Etkisi" başlıklı tebliğin genişletilmiş halidir.

* Doç. Dr., Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Uluslararası Ticaret ve Lojistik Bölümü, Balıkesir, Türkiye, snart@bandirma.edu.tr, ORCID:0000-0001-9675-5229 (Sorumlu Yazar -Corresponding Author).

** Doç. Dr., Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, İşletme Bölümü, Balıkesir, Türkiye, ytyildirim@bandirma.edu.tr, ORCID:0000-0003-0283-5530.

1. Giriş

Günümüzde pek çok ülkenin eğitim programları içerisinde yerini alan girişimcilik, ekonomi kaynaklarının verimsiz üretkenlik alanlarından verimli alanlara dönüştürülmesinde en etkili kilometre taşıdır. Girişimcilik faaliyetleri, üretim kaynaklarını yenilikçi bakış açısıyla birleştirerek, bir yandan kullanılmayan üretim faktörlerini üretime kazandırırken; diğer yandan mevcut üretim araç ve girdileri farklı formlarda üretim sürecine dahil ederek, üretim ve verimliliği artırır. Aynı zamanda yenilikçi fikirlerin doğması, yayılması ve uygulanması sürecini hızlandırarak; yeni endüstrilerin ortaya çıkmasına, var olan endüstrilerin gelişmesine ve ekonomik büyümeye katkıda bulunur. Girişimciliğin gerek sosyal ve gerekse ekonomik hayata sağladığı önemli bu katkıları, toplumda girişimcilik kültürünün oluşturulmasını ve girişimciliğin teşvik edilmesini gerekli kılmaktadır. Girişimcilik kültürü ve ikliminin oluşturulmasında ise, girişimcilik eğitimi en önemli faktördür.

Teknoloji, inovasyon ve girişimcilik konularında ülkelerin ortak beceriler geliştirebilmeleri için İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı (OECD) tarafından 2011 yılında, odak noktası eğitim olan, "Beceriler Stratejisine Doğru" başlıklı küresel beceriler stratejisi belirlenmiştir (OECD, 2012). Buna göre günümüzde eğitim programları, sadece üretime odaklanan insan yetiştirme anlayışını geride bırakarak; yaratıcılığı ve yenilikçiliği artıran bir anlayışa doğru evrimleşmiştir. İhtiyaç duyulan beceriler tanımlanarak, eğitimde yeni bir planlama teşvik edilmiştir. Benzer şekilde Türkiye'de de, tüm bu ihtiyaç ve gelişmelerle birlikte, girişimcilik konusuna odaklanan bir strateji belirlenmiş; KOSGEB koordinatörlüğünde, 2015-2018 yılları arasını kapsayan "Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planı (GİSEP)" hazırlanmıştır. Bu eylem planının temel amacı, "Ülkemizde girişimcilik kültürünü yaygınlaştırmak, güçlü bir ekosistem oluşturmak ve girişimciliği geliştirmek" şeklinde belirlenmiştir (KOSGEB-GİSEP, 2015: 7). Bu amaç doğrultusunda, girişimcilik konusunun üniversite, hatta ilköğretim programına yerleştirilmesi, öğretmenlerin girişimcilik konusundaki bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi, eğitim müfredatına girişimcilik eğitiminin eklenmesi ve geliştirilen projelerin desteklenmesi planlanmış ve kısmen uygulamaya konulmuştur (KOSGEB-GİSEP, 2015). Buna göre eğitim müfredatlarının veri-temelli, sürdürülebilir, yenilenebilir, insan-odaklı ve girişimcilik anlayışını geliştiren bir şekilde yeniden yapılandırılmasının önemi anlaşılmıştır (Yücel, 2013). Kennedy (2013) araştırmasında, girişimcilik eğitimi uygulamala-

rının söz konusu olmaması durumunda, ekonomik büyümenin ve gelişmenin gerçekleşmeyeceğine işaret etmektedir. Tüm bu nedenlerden ötürü, girişimcilik eğitimlerinin önemi her geçen gün artmaktadır (Maya ve Yılmaz, 2018). Bugün ülkelerin çoğunda, çeşitli uygulamalar başlatılarak, girişimcilik eğitimleri teşvik edilmektedir (Bozkurt, 2011).

Bireylere girişimciliği anlatan, girişimcilik sürecini uygulamalarla aktaran ve fırsatların eyleme nasıl dönüştürülebileceğini gösteren eğitim programları, girişimcilik eğitiminin temelini oluşturmakta ve devamında girişimcilik niyetini sağlamaktadır. Girişimcilik eğitimi, girişimcilik faaliyetinin başlatılmasına katkı sağlarken, yenilikçi bakış açısının genç nesillere aktarılmasına da vesile olmaktadır. Girişimcilik faaliyetlerinin patent ve faydalı modeller ile sonuçlanması; bilim, teknoloji ve toplum üçgeninde yenilikçi ve yaratıcı bireylerin yer almasına bağlıdır. Bu niteliklere sahip bireylerin öz-yeterlilik inancı ile motive olması ise, tüm bu süreçte ilk adımı oluşturur. Girişimcilikte öz-yeterlilik, bireyin eğitim, deneyim ve tecrübeleri ile geliştirilebilir. Kişinin girişimcilik serüveninde kendine duyduğu öz-yeterlilik ne kadar yüksek ise, girişim yapma performansı da o düzeyde olumlu etkilenmektedir (Calongne, 1999).

Bu açıdan gerek eğitim ve gerekse sosyolojik kurumların girişimci adaylarını yetiştirmesi, desteklemesi ve adayda girişimcilik niyeti oluşturması, son derece önemlidir. Öz-yeterliliğin girişimcilik niyeti üzerindeki etkisini ele alan araştırmalar, aynı zamanda girişimcilik eğitiminin girişimcilik öz-yeterliliğini arttırdığını ortaya koymaktadır (Eren, 2019). Özellikle uygulamalı girişimcilik eğitimini alan öğrencilerin eğitim esnasında bir iş fikri geliştirme ve hayata geçirmenin gerekliliğini öğrenmesi, bunun için bir fizibilite planı oluşturma sürecini deneyimlemesi, iş planı hazırlayarak, başvuru sürecini uygulaması, öz-yeterlilik duygusuyla girişimcilik niyeti üzerinde olumlu bir etki geliştirebilecektir (Chen vd., 1998).

Tüm bu bilgiler ışığında çalışmanın amacı, KOSGEB ve üniversite işbirliği ile birlikte yürütölen uygulamalı girişimcilik eğitiminin, öz-yeterlilik algısı aracılığı ile girişimcilik niyeti üzerindeki etkisini belirlemektir. Bu kapsamda iş fikri geliştirme, pazar araştırması yapma, iş planı ve pazarlama planı oluşturma, proje yazma ve yönetme gibi konularda verilen girişimcilik eğitimlerinin; öğrencinin kariyer hedeflerindeki etkisini analiz etmek, hem girişimcilik literatürüne, hem de bu programların etkinliğini gözlemlenmek isteyen ilgili kurumlara katkı sağlayabilir. Literatürde girişimcilik eğitimi, öz-yeterlilik ve girişimcilik niyetini ele alan çalışmalar

yer almaktadır. Öte yandan, bu faktörleri girişimciler için ticari destek veren bir kurum ile üniversite iş birliği kapsamında belirlenen bir örneklem grubu üzerinde analiz etmek, çalışmayı önemli kılmaktadır. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde girişimcilik, girişimcilik eğitimleri ve öz-yeterlilik algısı kavramları, yazında yer alan çalışmalar ve bulguları ile açıklanmış, sonrasında araştırmaya ilişkin veri, ölçek ve analize dair yöntemsel bilgilere yer verilmiş, sonuçlar sunulmuş ve değerlendirilmiştir.

2. Kuramsal Açıklamalar

2.1. Girişimcilik

Girişimcilik, pazardaki fırsatların keşfedilmesi ile başlayan, kaynakların ve girdilerin etkili bir şekilde kullanılması ile yeni yatırımların olduğu dinamik bir süreçtir (Çöğürçü, 2016). Az gelişmiş ülkelerde kalkınmaya yönelik stratejiler belirlemenin, gelişmekte olan ülkelerde gelişme ve refahı artırmanın, gelişmiş ekonomilerde ise, gelişmede sürekliliğin sağlanması için kilit noktadır (Naktiyok, 2004). Girişimcilik, öncelikle bir anlayış biçimidir; bir bireyin örgüt içerisinde veya bireysel olarak faaliyetlerini sürdürürken, yeni değer üretme ve ekonomik başarı gayesi ile keşfettiği bir fırsatı değerlendirme niyetidir (Döm, 2015). Bu durumda girişimci, keşfettiği fırsatlardan yararlanmada ihtiyaç duyulan kaynakları bir araya getiren, kar ve büyümeyi amaç edinen, bunun uğrana risk ve belirsizliğe katlanarak, yeni bir iş kuran kişidir (Scarborough, 2014). Schumpeter (1961) girişimciliği; “yeni faktör kombinasyonları şeklinde yeni ürünler ya da bilinen bir üründe yeni nitelikler, yeni üretim metotları uygulanması veya gerçekleştirilmesi, yeni örgütsel formlar veya tedarikte yeni formlar, yeni satış pazarları açılmasıdır” şeklinde tanımlamaktadır (Kaygın ve Güven, 2015: 14). Böylece yazar girişimciliği tanımlarken yenilik yapmanın önemi üzerinde durmakta; girişimciliği riske katlanma, fırsatları değerlendirme ve hayata geçirme ile beraber, yenilik yapmayı da içeren bir süreç olarak açıklamaktadır (Çetindamar, 2002). Dolayısıyla girişimcilik, bir işe başlamaktan çok daha fazlasını içermektedir. Fırsatları araştırma ve değerlendirme, risk alma ve yenilikçi bir fikir ortaya çıkarma, girişimcilerin aslında faaliyetlerinin ne olduğuna işaret eden gerçeklerdir (Kaygın ve Güven, 2015).

OECD ilk olarak 2006 yılında organize ettiği, “Girişimcilik Göstergeleri Programı” kapsamında girişimciyi, “yeni ürün, süreç veya pazarları tespit edip

bunları kullanmak vasıtasıyla yeni bir ekonomik faaliyet başlatarak veya var olan bir ekonomik faaliyeti büyüterek değer yaratan kişidir” şeklinde tanımlanmıştır (KOSGEB-GİSEP, 2015:18). Böylece girişimci yalnızca gerçekleştirdiği faaliyetler ile değil, aynı zamanda faaliyetlerinin sonuçlarına göre de değerlendirilmektedir. Girişimci tüm kaynaklarını kullanarak yatırımda bulunur, devamında ise içerisinde risk ve belirsizliğin yer aldığı bir faaliyet başlatır. Gerçekleştirilen bu faaliyet yeni ve yaratıcı sonuçlar ortaya çıkararak, ekonomik ve sosyal bir değer oluşumuna katkıda bulunur (KOSGEB-GİSEP, 2015). Bu yanı ile girişimcilik faaliyeti, güçlü bir küresel ekonomide öncü faktör olarak önemini korur. Yeni iş imkânlarının doğması, yeni ürün ve hizmetlerde rekabetin artması, teknolojik değişim ve gelişimler ile üretimde verimliliğin artırılması, buna bağlı olarak işsizliğin azaltılmasında girişimcilik faaliyetlerinin yoğunluğu zorunludur (Amorós ve Bosma, 2014).

2.2. Girişimcilik Eğitimi

Girişimcilik eğitimi, “bir kişinin girişimci olması için gereken bilgi, beceri ve değerleri özümsemesini ve geliştirmesini amaçlayan süreçler veya faaliyetler dizisi” şeklinde tanımlanmaktadır (Broad, 2017: 5). Fırsatları tanıma ve risk alma konusunda gerekli olan yetkinlik ve becerilerin kazandırılması ile beraber, iş planlama, sermaye geliştirme, pazarlama ve nakit akış analizi gibi iş yönetimi süreçleri, satış, kar, büyüme, çalışanların seçimi gibi pek çok konu, girişimcilik eğitiminin içinde yer almaktadır (McIntyre ve Roche, 1999).

Raposo ve Paço’ya (2011) göre girişimcilik eğitimi, bireyin yeni fikir üretme, fırsatları değerlendirme, ihtiyaç duyulan kaynakları bulma ve sonuçta yeni bir firma kurma, aynı zamanda işletme yeteneğini geliştirmektir. Bu eğitimler sayesinde bireylerin girişimsel bilgi, beceri ve tutumları olumlu yönde etkilenmektedir. Böylece toplumların sosyo-ekonomik açıdan geleceğe yönelik değişimlerinin temeli atılmaktadır (Yılmaz, 2014). Çünkü bu eğitimler ile öğrencilerin daha yaratıcı, fırsat odaklı, ileriye dönük ve yenilikçi olmaları da teşvik edilmektedir (Lackéus, 2016). Izedonmi ve Okafor (2010)’a göre, girişimcilik eğitiminde özellikle gençlerin üzerinde odaklanılmalı, onların girişimcilik becerileri geliştirilirken girişimcilik ile ilgili riskler konusundaki kaygıları azaltılarak, başarılı firma kurmalarına rehberlik edilmesi amaç edinilmelidir (Som ve Karataş, 2015). Bu kapsamda, kariyer oluşturmada başlangıç evresi olarak düşünüldüğünde, üniversitelerin girişimcilik eğitimlerinin öğrencilerin girişimciliğe bakış açılarını şekillendirmede ve girişim-

ciliği bir kariyer planı olarak algılamada etkili olduğu söylenebilir (Henderson ve Robertson, 2000).

Girişimcilik eğitimi, ilk kez 1938’de, Japonya’nın Kobe Üniversitesinde verilmiştir. Daha sonra 1947 yılında ABD’deki Harvard İşletme Okulunda girişimcilik dersi tanıtılmıştır (Özdemir, 2016). 1970’li yıllardan sonra girişimcilik alanındaki derslerin üniversitelerde öğretilmesi yaygın hale gelmiş, girişimcilik eğitimi üzerine lisans ve yüksek lisans programları yer almaya başlamıştır (Bozkurt, 2011). 1980’lerde 300’den fazla üniversitede girişimcilik dersi yer alırken, 1990’lara gelince bu sayı 1050’ye ulaşmıştır (Solomon vd., 1994). 1990’larda pek çok üniversitede girişimcilik merkezleri açılmış ve böylece girişimcilik, üniversitelerde sadece bir ders olmanın ötesine geçerek, yüksek lisans ve doktora derecesi verilen bir alan halini almıştır (Çetindamar, 2002). Bugün dünyanın pek çok ülkesinde, 2000 civarı üniversitede girişimcilik dersi yer almaktadır (Bozkurt, 2011). Hatta okul öncesi dönemden yüksek öğrenime kadar girişimcilik eğitimleri, öğretim programlarına dahil edilmiştir (Aydın ve Tan, 2020). İlköğretim okullarında, çeşitli dersler içerisinde girişimciliği öğreten, ortaöğretim okullarında ise, zorunlu veya seçmeli bir ders olarak girişimcilik eğitimleri veren müfredatlara sahip ülkeler, artık yaygınlaşmıştır (Finkle vd., 2006).

Pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de 1999 yılının Aralık ayında düzenlenen “Helsinki Zirvesinin Katılım Ortaklığı” kapsamında girişimcilik eğitimi ve girişimcilerin desteklenmesini de içine alan bir “Eylem Planı” oluşturulmuştur. Böylelikle girişimcilik eğitimlerine yönelik stratejiler doğrultusunda Türkiye’de de girişimcilik eğitime yönelik önemli adımlar atılmıştır. KOSGEB tarafından hazırlanan, “Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planı” kapsamında, “uygulanmalı girişimcilik eğitimleri” ile girişimcilik kültürünü yaygınlaştırmak ve başarılı girişimlerin gerçekleştirilebilmesini sağlamak adına “girişimcilik nitelikleri”, “iş fikri geliştirme”, “iş planı oluşturma” konularında atölye çalışmalarını da içine alan çeşitli eğitimler gerçekleştirilmiştir. Aynı eylem planında, Milli Eğitim Bakanlığı işbirliği ile girişimcilik eğitimlerinin yaygınlaştırılması için, ilk ve orta öğretim okullarında girişimcilik eğitimlerinin uygulanması konulu AB projeleri yürütülmeye başlanmıştır. Yine Üniversite düzeyinde, KOSGEB üniversite iş birliği ile 2012 yılından itibaren, KOSGEB tarafından belirlenen kriterleri sağlayacak şekilde, ilgili yükseköğretim kurumunun talebi doğrultusunda “KOSGEB Uygulanmalı Girişimcilik Eğitimi” üniversitelerin ders programlarında yerini almıştır. Bu dersi başarılı

bir şekilde tamamlayan öğrenciler ise, sertifika almaya hak kazanarak, ileride bir iş kurmaları halinde KOSGEB'in "Yeni Girişimci Desteği"ne başvuru fırsatı elde edebilmişlerdir (KOSGEB-GİSEP, 2015). Sonuç olarak, girişimcilik eğitimine yönelik tüm bu gelişmeler ile hedef ve fırsatları keşfetme, risk ve sorumluluk alma, aynı zamanda iç kontrol gibi girişimcilikte başarılı bireylere ait bazı niteliklerin, girişimci adaylara aktarılması ve gençlerin kendilerine güvenmesi hedeflenmektedir (Arıkan, 2002).

2.3. Öz-yeterlilik Algısı

Öz yeterlilik algısı, ilk defa Albert Bandura tarafından 1989 yılında "Sosyal Bilişsel Kuramı"nın temelini oluşturmuş bir kavram halini almıştır. Kurama göre, bireyin eylemlerinin temelinde yatan güdüsel yapı, öz-yeterlilik algısıdır ve bu algı "bireylerin amaçlara ulaşmak için gerekli olan eylemleri organize etme ve gerçekleştirme konusundaki yeteneklerine olan inançları" olarak tanımlanmaktadır (Bandura, 1989: 731). Bu inanç, bireylerin herhangi bir zor durumla mücadele edebilme konusunda potansiyellerine ilişkin bireysel algılarını ifade eder. Luszczynska vd. (2005: 43)'e göre öz-yeterlilik, "bireylerin talep edilen zor görevleri yerine getirebilme ve yaşanan zorlukların üstesinden gelebilme konusunda kapasitelerine olan inançlarıdır." Dolayısıyla öz-yeterlilik algısında bireyin sahip olduğu becerilerin çeşitliliğinin yanı sıra bu beceriler ile neler yapabileceğine dair inanç önemlidir. Diğer bir ifade ile temelinde yetenekten ziyade yetkinliklere olan inanç yer almaktadır. Örneğın, zorlu koşullar söz konusu olduğunda birçok beceriye sahip bireyler başarılı olurken, öz-yeterlilik algısı düşük olan bireyler yeteneklerini kullanamayacaktır. Çünkü öz-yeterlilik inancı yüksek bireyler, mücadelecı bir ruha sahiptir ve vazgeçmeden çalışmaya devam etme alışkanlığı taşırlar. Öte yandan, öz-yeterlilik inancı düşük bireyler, mücadele etmede zayıf ve zorluklar karşısında çabuk pes etmektedirler (Yıldırım ve İlhan, 2010).

Bandura (2002)'ya göre, yüksek öz-yeterlilik algısına sahip olan bireyler, performansları neticesinde başarılı olmayı hedeflemekte; düşük öz yeterlilik algısına sahip olan bireyler ise, başarısızlık beklentisi içindedirler. Bu inanca sahip olan bireyler; yüksek hedef ve zor görevleri tercih ederler, zorluklarla mücadelede dirençlidirler ve kendilerini motive etmede başarılıdırlar (Luthans vd., 2006). Sonuç olarak öz-yeterlilik algısı; ilgi duyulan alanlarda başarılı olma inancı yoluyla bireylerin performansını etkilemektedir. Dolayısıyla bu algı, girişimcilerin seçimlerini,

kararlılıklarını ve eylemlerini tahmin etmek ve incelemek için yarar sağlamaktadır. Özellikle girişimcileri motive eden faktörleri belirlemede ve eylemlerini gerçekleştirebilmeleri için gerekli koşulların anlaşılması ve açıklamasında oldukça önemlidir.

2.4. Girişimcilik Niyeti

Girişimcilik niyeti, bireyin çevresinde iş ve kariyer fırsatları bulunmasına rağmen, yeni bir firma kurma ve bu konuda eylemde bulunma niyetidir. Bu niyete sahip bireyler, başka firmalarda iş aramak yerine riski göze alarak kendi işini kurmaktadır (Karabey, 2013). Yine bir başka tanımlamada girişimcilik niyeti, bireyin kendi firmasını kurma konusunda gerekli girişimci çabayı sarf etmesidir (Krueger vd., 2000). Boyd ve Vozikis (1994)'e göre, bireyin iş planı yapması, geliştirmesi ve uygulamasını sağlayan tüm bilişsel süreç, girişimcilik niyetini oluşturmaktadır. Herhangi bir girişimin gerçekleşmesinde öncü olan girişimcilik niyetinin anlaşılması için ise, girişimcinin işini kurmasında ve faaliyetlerin sürdürmesinde motivasyon sağlayıcı faktörlerin belirlenmesi gerekmektedir. Bu faktörler ise; girişimcinin yer aldığı ülkenin ekonomisi, girişimcinin kişilik özellikleri, mesleki eğitim düzeyi, bölgesel ve çevresel unsurlardır (Güreşçi, 2014).

3. Araştırmanın Hipotezleri

3.1. Girişimcilik Eğitiminin Girişimcilik Niyetine Etkisi

Son yıllarda girişimcilik niyetinin oluşmasında girişimcilik eğitiminin önemi daha sık vurgulanmaktadır; bu eğitimi alan bireylerin elde edecekleri bilgi düzeyine paralel olarak gelecekte başarılı bir girişimci olma şansına sahip olacağına yönelik anlayış bir gelişmiştir (Kerse vd., 2017). Özellikle üniversitelerde verilen girişimcilik eğitimleri, öğrencilerin hem girişimcilik niyetlerini hayata geçirme konusunda hem de başarılı bir girişimcinin gerekliliği olan temel davranış normlarını öğrenmeleri konusunda yarar sağlamaktadır (Liñán ve Chen, 2009). Yapılan araştırmalarda, girişimcilik eğitimi uygulamalarının öğrencilerin girişimcilik eğilimlerini olumlu yönde etkilediğini ortaya çıkarmıştır (Bal vd., 2016). Örneğin Kolvereid ve Moen (1997) çalışmalarında, girişimcilik eğitimi alan öğrencilerin ve bu eğitimi almayan öğrencilere kıyasla daha güçlü girişimci olma niyetine sahip olduklarını ortaya çıkarmışlardır. Benzer şekilde Balaban ve Özdemir (2008) ile Bozkurt (2014) çalışmalarında; girişimcilik eğitiminin, girişimci olma niyetlerini olumlu yönde etkilediğini tespit etmişlerdir. Yine Al Mamun vd. (2016), üniversitelerde verilen

girişimcilik eğitiminin, öğrencilerin kariyer hedeflerinde girişimci olmayı tercih etmelerinde olumlu etki yarattığını belirlemişlerdir. Dağlı ve Gürpınar (2019) ise, KOSGEB ile işbirliği neticesinde, “uygulamalı girişimcilik eğitimi alan üniversite öğrencilerinin girişimci kişilik özellikleri ve kariyer planları arasındaki ilişkiyi” inceledikleri çalışmalarında, girişimcilik eğitimi ile girişimcilik eğilimi arasında pozitif bir ilişkiye rastlamışlardır. Bu bilgiler ışığında aşağıda yer alan alternatif hipotez geliştirilmiştir.

H₁: Girişimcilik eğitimi girişimcilik niyetini pozitif yönde etkiler.

3.2. Girişimcilik Eğitiminin Öz-Yeterliliğe Etkisi

Girişimci kişiler incelendiğinde, genelde başarılı olma konusunda kendilerine inandıkları ve doğru bir kariyer planı oluşturmada kendilerinden emin oldukları görülmektedir (Scarborough, 2014). Buna göre, belirli koşullar altında mevcut becerilerle “ne yapabilirim” sorusuna bireyin verdiği cevap, girişimciliğe atılan adımda belirleyicidir (Tuncer, 2012). Araştırmalarda girişimcilik eğitiminin öz-yeterliliği geliştirme konusunda fırsatlar sunabileceği tespit edilmiştir. Girişimcilik eğitimi ile öğrenciler, eğitmenlerinin teşvik ve desteği ile girişimsel yeterliliklerini şekillendirebilmekte ve girişimsel davranışları için motivasyonlarını karşılayabilmektedirler (Yüceol, 2018). Zhao vd. (2005), Malebana ve Swanepoel (2014), Shinnar vd. (2014) ve Nowinski vd. (2017)’nin girişimcilik eğitimi alan katılımcılar üzerinde yürüttükleri araştırmalarında, girişimcilik eğitiminin girişimsel öz-yetkinliğini olumlu yönde etkilediğini tespit etmişlerdir. Benzer şekilde Maritz ve Brown (2013), girişimcilere yönelik araştırmalarında, katılımcıların aldıkları mesleki girişimcilik eğitiminin, girişimsel öz-yetkinliklerini artırdığını ortaya çıkarmışlardır. Bu bilgiler ışığında aşağıda yer alan alternatif hipotez geliştirilmiştir.

H₂: Girişimcilik eğitimi öz yeterlilik inancını pozitif yönde etkiler.

3.3. Öz-Yeterliliğin Girişimcilik Niyetine Etkisi

Girişimcilik, risk ve belirsizlik ile başa çıkmayı gerektiren bir durumdur. Dolayısıyla, öz-yeterlilik ve davranış arasındaki ilişki tamda bu noktada önem kazanmaktadır (Chen vd., 1998). “Sosyal Bilişsel Kuramına (Social Learning Theory)” göre öz-yeterlilik, planlanan hedeflere ulaşılmasına ilişkin güçlü bir inanç içermektedir (Bandura, 1989). Bu yanı ile bazı bireylerin neden diğerlerine nazaran

girişimci olma konusunda daha başarılı olduğu sorusuna bir açıklık getirmektedir (Çolakoğlu ve Çolakoğlu, 2016). Girişimciliğin başlangıcı için gerekli olan girişimcilik öz-yeterliliği, bireylerin herhangi bir iş kurma esnasında zorlu hedeflere ulaşma ve başarıyı yakalamada sahip oldukları becerilere yönelik inançlarını içermektedir. Bireylerin öz-yeterlilik algıları ne kadar yüksekse girişimcilik niyetlerinin o kadar yüksek olacağı varsayılmaktadır (Drnovsek vd., 2010).

Girişimcilik niyetini kavramsal olarak açıklayan bir diğer önemli yaklaşım ise, Bird (1988) tarafından oluşturulan, "Girişimcilik Niyetinin Kaynakları" (Contexts of Entrepreneurial Intentionality) modelidir. Modele göre, girişimcilik niyetinin oluşmasında "sosyal, politik ve ekonomik çevre" ile birlikte "bireysel etkenler" etkilidir. Bireyin tecrübeleri, kişiliği ve becerilerinden oluşan bireysel etkenler ile bireyin yaşamında yer alan sosyal, politik ve ekonomiden oluşan çevresel etkenler, hem rasyonel hem de sezgisel düşünmeyi sağlar. Düşünceler sonrasında eyleme dönüşerek girişimcilik niyetini oluşturur (Bird, 1988). Devamında Boyd ve Vozikis (1994), Bird (1988)'ün modelini öz-yeterlilik faktörünü de dâhil ederek yeniden açıklamıştır. Öz-yeterlilik, bilişsel süreçte niyetin nasıl oluştuğu hakkında bilgi sağlamaktadır. Yazarlara göre öz-yeterlilik, girişimcilik niyeti ve girişimcilik faaliyetleri arasındaki ilişkinin süreci ve sonucudur.

Literatür incelendiğinde, bu yaklaşımları destekleyen bulguları elde etmiş çalışmalar görülebilir; Singh vd. (2015) ile Moa-Liberty vd. (2016) araştırmalarında, öz-yeterliliğin girişimcilik niyetini olumlu yönde etkilediğini öne sürmüşlerdir. Benzer şekilde Izquierdo ve Buelens (2008), çalışmalarında girişimsel öz-yeterlilik ve girişimcilik niyeti arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki belirlemişlerdir. Yine Ayo-dele (2013), Nowinski vd. (2017) ve Travis ve Freeman (2017)'in yapmış oldukları araştırmalarında, girişimsel öz-yeterlilik ile girişimcilik niyeti arasında pozitif bir ilişki tespit etmişlerdir. Bu bilgiler ışığında aşağıda yer alan alternatif hipotez geliştirilmiştir.

H₃: Öz yeterlilik inancı girişimcilik niyetini pozitif yönde etkiler.

3.4. Girişimcilik Eğitiminin Girişimcilik Niyetine Etkisinde Öz-yeterliliğin Aracı Etkisi

Girişimcilik eğitimi ile bireylerin girişimcilik süreci ile ilgili tüm aşamalar konusunda bilgi edinmeleri sağlanmakta ve girişimcilik faaliyetleri için öz-yeterlilik

duygusu kazandırılmaya çalışılmaktadır. Bu doğrultuda verilen girişimcilik eğitimi, bireylerin kendilerine olan inancını ortaya çıkararak, bireylerin girişimci olma niyetlerinde katkı sağlayabilir (Kerse vd., 2017). “Sosyal Bilişsel Psikoloji” literatüründe niyeti belirleyen faktörleri anlamada yol gösterici bir yaklaşım olan, Ajzen (1991)’in geliştirdiği “Planlanmış Davranışlar Teorisi (Theory of Planned Behavior)”, girişimcilik eğitiminin, girişimcilik niyeti üzerindeki etkisini incelemede yardımcı bir modeldir (Krueger ve Carsrud, 1993). Modele göre; niyetin davranışa dönüşmesini açıklamada yardımcı olan faktörlerden biri, “algılanan davranışsal kontrol” faktörüdür (Bozkurt, 2014). Algılanan davranışsal kontrol ise, girişimci olmak için gerekli olduğu varsayılan, kontrol ve yapılabirlik düşünceleridir (Bozkurt, 2014). Sadece yapabilme inancı değil, aynı zamanda davranışın yönlendirilebileceği algısı da içinde yer alır (Kalkan, 2011).

Bireylerin sahip oldukları kaynak ve fırsatların yoğunluğuna karşın, karşılaştığı engeller ne kadar ise, algılanan davranışsal kontrol algısı da olumlu yönde olacaktır (Top, 2011). Yaratıcı olma, yenilikçi düşünme, problem çözme, yöntemi bilme, karar verme, liderlik vb. kişisel özellikler üzerinde etkili olan “içsel kontrol öğeleri” ile finansal kaynak, ekonomi, hukuk, devlet desteği vb. değişkenlik gösteren “dışsal kontrol öğeleri” davranışa etki etmektedir (Yüzüak, 2010). Bir davranış eğer olumlu olarak nitelendirilirse, hayata geçirilme olasılığı artmaktadır. Yapılan araştırmalar, girişimcilik eğitiminin girişimcilik niyetini, “algılanan davranışsal kontrol” üzerindeki olumlu etkisi üzerinden etkilediğini ortaya çıkararak, teoriyi desteklemişlerdir (Malebana, 2016).

Kerse vd. (2017)’nin, üniversite öğrencileri üzerinde yürüttükleri çalışmalarında, girişimcilik eğitiminin girişimcilik niyeti üzerindeki etkisinde, girişimsel öz-yeterliliğin aracı bir etki yarattığını bulgulamışlardır. Benzer şekilde Darmanto ve Yuliari (2018), işletme sahibi üniversite öğrencilerine yönelik araştırmalarında, girişimcilik eğitiminin girişimsel öz-yeterlilik inancını açığa çıkarttığını ve nihayetinde girişimcilik niyetini beslediğini varsaymışlardır. Yine Oyugi (2015) ile Yarima ve Hashim (2016), çalışmalarında girişimcilik eğitimi ile girişimcilik niyeti arasındaki ilişkide, öz-yeterliliğin aracı etkisini ortaya çıkarmışlardır. Bu bilgiler ışığında aşağıda yer alan alternatif hipotez geliştirilmiştir.

H₄: Girişimcilik eğitimi ile girişimcilik niyeti arasındaki ilişkide öz yeterlilik inancı, aracı role sahiptir.

4. Yöntem

4.1. Örneklem ve Veri Toplama Süreci

Araştırma modelinin analizi için gerekli olan veriler nicel araştırma tasarımı kapsamında hazırlanan bir anket formu ile toplanmıştır. Araştırmanın evrenini Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nin "İktisat", "İşletme", "Maliye", "Ekonometri", "Siyaset Bilimi" ve "Kamu Yönetimi", "Uluslararası İlişkiler Bölümleri" ve Uygulamalı Bilimler Fakültesi'nin "Uluslararası Ticaret ve Lojistik Bölümü" öğrencileri oluşturmaktadır. Bu evreni seçme nedeni, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi'nin üniversiteye kayıtlı öğrencilerine girişimcilik konusunda büyük bir imkân sağlamak amacıyla Bandırma'nın ekonomik bileşenleri ile güç birliği yapmasıdır.

22 Şubat 2017 tarihinde Bandırma İŞKUR, KOSGEB, Bandırma Sanayi ve İş Adamları Derneği, Bandırma Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifi, Bandırma Genç İşadamları Derneği, Bandırma Müstakil ve Sanayici İşadamları Derneği, Bandırma Ticaret Odası Kadın Girişimciler Kurulu, Bandırma Ticaret Borsası Kadın Girişimciler Kurulu temsilcileri ve Üniversiteden akademisyenlerin katıldığı bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Toplantı sonunda üniversitenin tüm fakülte ve bölümlerinde "Girişimcilik ve Küçük İşletmeler" dersinin etkin bir şekilde yürütülmesi ve öğrencilerin bu konuda teşvik edilerek, girişimci kişiliklerinin öne çıkarılması düşüncesi kabul edilmiştir.

Dönem sonunda "Girişimcilik ve Küçük İşletmeler" dersini başarılı şekilde tamamlayan öğrencilere, KOSGEB tarafından "girişimcilik sertifikası" verilmesi kararlaştırılmıştır. Öğrencilere; iş kurma ve yürütme konularında bilgi ve beceri edinmeleri, bu süreçte kendi rol ve sorumluluklarının farkına varmaları ve bir iş fikri geliştirerek, iş planı hazırlayabilecek bilgi ve deneyimi kazandırmanın başlıca hedef olacağı belirtilmiştir. Bu nedenle araştırmanın örneklemini bu bölümlerde 2018 ve 2019 döneminde Girişimcilik ve Küçük İşletmeler dersini alan 827 öğrenciden anketlere cevap veren, 571 üçüncü sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Veriler, ders döneminin tamamlandığı zamanda toplanmıştır. Katılımcıların % 55'i erkek; % 45'i kız öğrencilerden oluşturmaktadır.

4.2. Veri Toplama Aracı

Araştırma modelinde yer alan “*girişimcilik eğitimi*” değişkenini ölçmek üzere, Girginer ve Uçkun’un (2004) geliştirdiği ve Balaban ve Özdemir’in (2008) çalışmalarında kullandığı ölçek, bu çalışmaya adapte edilmiştir. İfadelerde, katılımcıların girişimcilik eğitiminin, girişimcilik ruhu ve anlayışını ortaya çıkarmaya yönelik değerlendirmeleri ölçülmeye çalışılmaktadır. “Öz-yeterlilik inancı” algısını ölçmek için Cassar ve Friedman (2009) tarafından geliştirilen, Özgül ve Yücel (2018) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan ölçek kullanılmıştır. Bu ölçekte girişimci adaylarının girişimcilik ile ilgili çeşitli görevler için bireysel yeterliliklerini değerlendirmelerine yönelik ifadeler yer almaktadır. “*Girişimcilik niyetini*” ölçmek için Liñán ve Chen (2009) tarafından oluşturulan, Şeşen ve Basım (2012) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan ölçek kullanılmıştır.

Ölçeklerde yer alan ifadelerin anlaşılabilirliği ve tasarımın uygunluğunu test etmek amacıyla farklı sınıflardan 25 öğrenci ile pilot çalışma yapılmış ve elde edilen geri bildirimler değerlendirilerek soru formuna son hali verilmiştir. İfadeler 5’li Likert ölçeği (1: *Hiç katılmıyorum*,, 5: *Kesinlikle katılıyorum*) kullanılarak sorulmuştur

5. BULGULAR

5.1. Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizleri

Araştırma modelinde yer alan yapıları incelemek üzere, ölçek ifadelerinin birbirleri ile ilişkilerini temel alarak hesaplama yapan doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Ardından yapısal eşitlik modelinin testine geçmeden önce ölçeklerin geçerlilik ve güvenilirlik analizleri yapılmıştır; “birleşme geçerliliği (convergent validity)”, “ayrışma geçerliliği (discriminant validity)” ve “iç tutarlılık güvenilirliği (internal consistency reliability)” bulguları değerlendirilmiştir. Tablo 1’de doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre elde edilen üç değişken ve değişkenlere ait faktör yükleri değerleri sunulmuştur. Ayrıca birleşme geçerliliği ve iç tutarlılık güvenilirliğinin incelemesine ilişkin Cronbach Alfa, CR (Composite Reliability) ve AVE (Average Variance Extracted) değerleri de Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Değişken	İfade	Faktör Yükü	Cronbach Alfa	CR	AVE
Girişimcilik Eğitimi	Girişimcilik eğitimi, girişimci olma yolundaki düşüncelerimi olumlu yönde etkiledi.	0,780	0,792	0,858	0,551
	Girişimcilik eğitimi, önceden fark etmediğim potansiyeli açığa çıkardı.	0,793			
	Aldığım eğitim ile "ben de girişimci olabilirim" düşüncesi ağırlık kazanmaya başladı.	0,829			
	Girişimcilik eğitimi, girişimciliği bir kariyer olarak düşünmeme sebep oldu.	0,743			
	Eğitim sayesinde gençlerin girişimcilik potansiyeli geliştirilebilir.	0,528			
Öz yeterlilik inancı	Eğer sıkı çalışırsam, başarılı bir şekilde bir işletme kurabilirim / bir işi başarılı bir şekilde başlatabilirim.	0,810	0,912	0,932	0,698
	Genel olarak, becerilerim ve yeteneklerim bir işe başlamamda yardımcı olur.	0,818			
	Tecrübelerim bir işe başlamak için çok değerli olacaktır.	0,749			
	Bir işe başlamak için gereken çabayı ortaya koyabileceğime eminim.	0,812			
Girişimcilik Niyeti	Bir girişimci olarak her şeyi yapmaya hazırım.	0,690	0,811	0,875	0,637
	Profesyonel olarak hedefim, bir girişimci olmaktır.	0,817			
	Kendi işimi kurmak ve sürdürmek için her türlü çabayı göstereceğim.	0,856			
	Gelecekte bir iş kurma konusunda kararlıyım.	0,898			
	Ciddi anlamda kendi işimi kurmayı düşünüyorum.	0,898			
	İş kurmak için çok ciddi fikirlerim var.	0,838			
<i>Toplam açıklanan varyans: % 61,38 KMO: 0,89, p < 0.001</i>					

Birleşme geçerliliğinin tespitinde faktör yükleri ve AVE katsayıları değerlendirilmiştir. Literatürde, her ölçekte gözlemlenen ifadelerin faktör yüklerinin 0,50'den büyük, ideal olarak 0,70 olması AVE değerinin $\geq 0,50$ olarak gerçekleşmesi tavsiye edilmektedir (Hair vd., 2014; Fornell ve Larcker, 1981). Yazarlar ayrıca, faktör yükü 0,40 ile 0,70 arasında olan ifadelerin CR ve AVE katsayılarının incelenmesini, eğer eşik değerlerin altında kalıyorlar ise, bu ifadelerin ölçüm modelinden çıkarılması gerektiğini belirtmektedirler. Bu kapsamda yapılan analizler sonucu girişimcilik eğitimi değişkenine ait beş ifade sırasıyla ölçüm modelinden

çıkartılmıştır. Çıkarma işleminden sonra ifadelerin faktör yüklerinin 0,528 ve 0,898 arasında yer alması birleşme geçerliliğine işaret etmektedir. AVE değerlerinin 0,50 eşik değerinden yüksek olması nedeniyle birleşme geçerliliğinin sağlandığı anlaşılmıştır.

İç tutarlılık güvenilirliğinin incelenmesi için Cronbach Alfa ve birleşik güvenilirlik (CR) katsayıları literatürde yer alan eşik değerler ile karşılaştırılmıştır. Cronbach Alfa ve CR katsayılarının $\geq 0,70$ olması beklenmektedir (Fornell ve Larcker, 1981). Tablo 2’de sunulan her bir yapıya ait Cronbach Alfa ve CR değerlerinin literatürde belirtilen eşik değerlerden yüksek olması gereği iç tutarlılık güvenilirliğinin sağlandığı anlaşılmıştır.

Ayrışma geçerliliğinin değerlendirilmesinde HTMT (Heterotrait-Monotrait Ratio) kriterleri dikkate alınmıştır (Fornell ve Larcker, 1981). Söz konusu kriterlere göre, araştırmada yer alan değişkenlerin AVE değerlerinin karekökü, modelde yer alan değişkenler arasındaki korelasyonlardan yüksek olmalıdır. Tablo 2’de ilgili analiz sonuçları sunulmuştur.

Tablo 2. Ayrışma Geçerliliği Analizi

	Girişimcilik Eğitimi	Girişimcilik Niyeti	Öz yeterlilik İnanç
Girişimcilik Eğitimi	(0,743)		
Girişimcilik Niyeti	0,499	(0,836)	
Öz yeterlilik İnanç	0,485	0,558	(0,798)

Not: Ayrışma geçerliliği Fornell ve Larcker (1981) Kriteri çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Tablo 2’de parantez içindeki değerler AVE değerlerinin karekök değerleridir. Bu değerlerin diğer bir ifade ile her bir değişkene ait açıklanan ortalama varyans değerinin karekökünün, diğer değişkenler ile mevcut olan korelasyonlardan daha yüksek bir değere sahip olduğu görölmektedir.

Henseler vd. (2015)’nin önerdiği HTMT kriteri; araştırma modelinde yer alan tüm yapılara ait ifadelerin korelasyonlarının ortalamasının söz konusu ifadelerin korelasyonlarının geometrik ortalamalarına oranlarıdır. HTMT değerinin teorik açıdan birbirine yakın kavramlarda 0,90’nın, birbirlerine uzak kavramlarda ise 0,85 değerinin altında olması gerektiği önerilmektedir. Tablo 3’te HTMT kriterine göre ayrışma geçerliliği ile ilgili analiz sonuçları sunulmuştur.

Modelde yer alan yapılar arasındaki doğrusallık ilişkilerinin incelenmesi amacıyla regresyon katsayıları, yapılar arasındaki etki büyüklüğünü (f^2) hesaplamak için PLS algoritması ve tahmin gücünü (Q^2) hesaplamak için Blindfolding analizi yapılmıştır. Yol analizinde katsayıların anlamlılıklarını hesaplamak amacıyla yeniden örnekleme (bootstrapping) uygulanarak mevcut örneklemden 5000 farklı alt örneklem alınarak t-değerleri hesaplanmıştır. Analiz bulgularına ilişkin VIF, R^2 , f^2 ve Q^2 değerleri Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Araştırma Modeli Sonuçları

Değişkenler			R^2	f^2	Q^2	VIF
Girişimcilik Eğitimi	→	Öz Yeterlilik İnancı	0,23	0,308	0,143	1,308
Girişimcilik Eğitimi	→	Girişimcilik Niyeti	0,37	0,210	0,258	1,308

Yapılar arasındaki varyans şişirme çarpanı (VIF) değerleri eşik değer olan 5'in altında olduğundan doğrusallık (çoklu bağıntı) problemi olmadığı anlaşılmaktadır (Hair vd., 2014). Regresyon katsayısı değerleri girişimcilik niyetinin % 37 oranında girişimcilik eğitimi tarafından, öz yeterlilik inancının ise % 27 oranında girişimcilik eğitimi tarafından açıkladığını göstermektedir. Yapılar arasındaki etki büyüklüğünü değerlendirmek üzere f^2 katsayısı dikkate alınmıştır. Cohen'e (1988) göre söz konusu katsayının 0,02 ve üzeri olması düşük etki, 0,15 ve üzeri olması orta düzeyde etki, 0,35 ve üzeri olması ise yüksek düzeyde etki olarak değerlendirilmektedir. Sarstedt vd.'e (2017) göre ise, f^2 katsayısının 0,02'nin altında olması bir etkinin olmadığı şeklinde yorumlanmaktadır. Tablo 4'teki değerler incelendiğinde her iki hipotez için orta düzeyde bir etki büyüklüğü olduğu anlaşılmaktadır. Diğer bir ifade ile girişimcilik eğitimi; öz yeterlilik inancı ve girişimcilik niyeti üzerinde orta büyüklükte etkiye sahiptir.

Bulguların tahmin gücünü değerlendirmek üzere Q^2 katsayısı değerlendirilmiştir. Hair vd. (2014)'ye göre, endojen değişkenler için hesaplanan tahmin gücü katsayısı sıfırdan büyük ise; ilgili değişkenlerin tahmin gücüne sahip olduğu söylenebilir. Tablo 4'te sunulan Q^2 katsayıları sıfırdan büyük olduğu için öz yeterlilik algısı ve girişimcilik niyetinin tahmin gücüne sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Girişimcilik eğitimi ve girişimcilik niyeti değişkeni arasındaki tam aracılık rolü Baron ve Kenny (1986)'nin öne sürdüğü üç aşamadan oluşan yöntemle test edilmiştir. Yazarlara göre bir aracılık etkisinden söz edilebilmesi için üç aşamanın gerçekleşmesi gerekmektedir. Birinci aşamada; bağımsız değişkenin (girişimcilik

eğitimi) bağımlı değişken (girişimcilik niyeti) üzerinde etkisi anlamlı olmalıdır, ikinci aşamada; bağımsız değişkenin (girişimcilik eğitimi) aracı değişken (öz yeterlilik inancı) üzerinde etkisi anlamlı olmalıdır, üçüncü aşamada da; aracı değişken (öz yeterlilik inancı) modele dahil edildiğinde bağımsız değişkenin (girişimcilik eğitimi) bağımlı değişken (girişimcilik niyeti) üzerindeki etkisi anlamsızken aracı değişkenin (öz yeterlilik inancı) de bağımlı değişken (girişimcilik niyeti) üzerinde anlamlı bir etkisi değildir. Eğer son aşamada bağımlı değişkenin bağımsız değişkene etkisi anlamsızken ama birinci duruma göre etkisi daha düşük ise aracılığın kısmi aracılık olduğu sonucu doğmaktadır.

Bu açıklamalar kapsamında sunulan araştırma modelinin aracılık etkisini test edilmesi için ilk önce aracı değişken olan öz yeterlilik inancı modelden çıkarılmış ve yol katsayılarını incelemek üzere model test edilmiştir. Tablo 5'te sunulduğu üzere, girişimcilik eğitimi, girişimcilik niyetini ($\beta = 0,507$; $p \leq 0,01$) pozitif yönde etkilemektedir. Dolayısıyla araştırma modelinde yer alan H_1 hipotezi doğrulanmıştır. Bağımsız değişken, bağımlı değişkeni anlamlı yönde etkilemektedir.

İkinci aşamada aracı değişken modele dahil edilerek model çalıştırılmış ve yol katsayıları değerlendirilmiştir. Girişimcilik eğitimi ve öz yeterlilik inancı arasındaki etkiyi ifade eden H_2 hipotez testi bulguları hipotezin doğrulandığını göstermektedir ($\beta = 0,485$; $p \leq 0,01$). Bağımsız değişken girişimcilik eğitimi, aracı değişken olan öz yeterlilik inancını olumlu yönde etkilemektedir. Ardından aracı değişkenin, bağımlı değişken üzerindeki etkisi incelenmiştir. Öz yeterlilik inancı, girişimcilik niyetini ($\beta = 0,413$; $p \leq 0,01$) olumlu yönde etkilemektedir. Bu bulgulara göre H_3 hipotezi de doğrulanmaktadır.

Tablo 5. Araştırma Modeli Katsayıları

Değişkenler			Standardize Edilmiş β	Standart Sapma	T Değereri	p Değereri	Sonuç	
H_1	Girişimcilik Eğitimi	→	Girişimcilik Niyeti	0,507	0,039	13,065	0,000	(+)
H_2	Girişimcilik Eğitimi	→	Öz yeterlilik inancı	0,485	0,043	11,254	0,000	(+)
H_3	Öz yeterlilik inancı	→	Girişimcilik Niyeti	0,413	0,050	8,295	0,000	(+)
H_4	Girişim Eğitimi Girişim Niyeti	→	Öz yeterlilik inancı	0,200	0,029	6,802	0,000	(+)*

Not: * kısmen kabul edilmiştir.

Öz yeterlilik inancı değişkeninin aracılık etkisini ifade eden H_4 hipotezine ilişkin girişimcilik eğitiminin girişim niyetine etkisi değeri ($\beta = 0,200$; $p < 0,01$) anlamlı olduğundan ve birinci duruma göre etki yaklaşık 0,307 kadar düştüğünden kısmi bir aracılık etkisi olduğuna işaret etmektedir. Dolayısıyla H_4 hipotezi kısmen kabul edilmiştir. Aracılık etkisinin varlığını teyit etmek üzere aracılı ve aracısız modelin R^2 değerleri karşılaştırılmıştır. Test edilen modellere ait R^2 değerleri incelendiğinde aracısız modelde girişimcilik eğitimi, girişimcilik niyetindeki değişimi % 25 oranında açıklarken, aracılı modelde ise bağımsız ve aracı değişken % 37 oranında açıklayıcıdır. Aracılı modelde R^2 değerindeki bu artış aracılık etkisinin varlığına işaret etmektedir. Ancak bu artışın sadece modele yeni bir değişken eklenmesi nedeni ile mi ortaya çıktığı ve aracılık etkisinin özelliğini analiz etmek üzere VAF (Variance Accounted For) değeri hesaplanarak incelenmiştir.

VAF değerinin büyüklüğü aracılık etkisinin kısmi mi yoksa tam aracı etki mi olduğunu belirlemede yardımcı olmaktadır. Doğan (2018)'a göre aracılık ilişkisini değerlendirirken VAF değeri ile ilgili eşik değerler; $VAF > 80$ ise tam aracı, $\%20 \leq VAF \leq \%80$ ise kısmi aracı ve $VAF < \%20$ ise aracılık ilişkisi yoktur şeklindedir.

Girişimcilik eğitimi → Öz yeterlilik inancı → Girişimcilik niyeti yolu için hesaplanan $VAF = 0,28$ 'dir. Yukarıda belirtilen eşik değerler dikkate alındığında aracı değişken olan öz yeterlilik inancının, girişimcilik eğitimi ile girişimcilik niyeti arasındaki ilişkide kısmi aracı etkiye sahip olduğu anlaşılmıştır.

Aracılık etkisinin değerlendirilmesinde Baron ve Kenny'nin tam aracılık, kısmi aracılık ve aracılık olmaması olmak üzere üçlü sınıflamasının yanıtıcı olduğu yönünde eleştiri getirdikleri çalışmalarında Zhao vd. (2010) üç değişkenli nedensel bir modelde, arabuluculukla tutarlı üç yapı ve arabuluculuk olmayan iki yapı tanımlamışlardır. Bu sınıflamaya göre:

1. *Tamamlayıcı aracılık (Complementary mediation)*: Aracılık etkisi ve doğrudan etki hem vardır hem de aynı yönü gösterir.
2. *Rekabetçi aracılık (Competitive mediation)*: Aracılık etkisi ve doğrudan etki hem vardır hem de zıt yönleri gösterir.
3. *Sadece dolaylı aracılık (Indirect-only mediation)*: Aracılık etkisi vardır, ancak doğrudan etki yoktur.

4. *Doğrudan aracılık etmeme*: Doğrudan etki vardır, ancak dolaylı etki yoktur.
5. *Etkisiz aracılık (No-effect nonmediation)*: Ne doğrudan etki ne de dolaylı etki yoktur.

Bu çalışmanın aracılık analiz bulguları ve VAF analiz sonuçları Zhao vd. (2010)'nin tamamlayıcı aracılık olarak tanımladığı yapının çalışmanın aracılık ilişkisini ifade eden H_4 hipotezinde yer alan etkiyi açıkladığını göstermektedir.

6. Sonuç

Bu çalışmada, "KOSGEB Girişimcilik Destek Programı" kapsamında uygulamalı girişimcilik eğitimi alan, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi öğrencilerinin, öz-yeterlilikleri aracılığı ile girişimcilik niyetlerini belirlemek amaçlanmıştır. Elde edilen bulgular neticesinde girişimcilik eğitiminin girişimcilik niyeti üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bulgu, Kolvareid ve Moen (1997); Balaban ve Özdemir (2008); Bozkurt (2014); Al Mamun vd. (2017); Dağlı ve Gürpınar'ın (2019) araştırmalarından elde edilen sonuçları destekler nitelik taşımaktadır. Girişimcilik eğitiminin bireyin potansiyelini keşfetmesinde ve yeteneklerini geliştirip başarı şansını artırmasında yardımcı olacağına inanılmaktadır. Bu nedenle girişimcilik eğitiminin, girişimcilik niyetini pozitif yönde etkilemesi beklenen bir sonuçtur (Balaban ve Özdemir, 2008).

Araştırmada elde edilen bir diğer bulgu, girişimcilik eğitiminin; öz yeterlilik inancını olumlu yönde etkilemesidir. Benzer şekilde Malebana ve Swanepoel (2014); Zhao vd. (2005); Shinnar vd. (2014); Maritz ve Brown (2013); Kerse vd. (2017) ve Nowinski vd. (2017)'nin girişimcilik eğitimi alan katılımcılar üzerinde yürüttükleri araştırmaları sonucunda, girişimcilik eğitiminin girişimsel öz-yeterliliğini olumlu yönde etkilediğini tespit etmişlerdir. Araştırmada elde edilen bu sonuç, girişimcilik eğitimi alan öğrencilerin girişimci olmak için gerekli özellikleri edindiklerine dair bir inanç geliştirdiklerini göstermektedir. Bird (1988) tarafından oluşturulan ve devamında Boyd ve Vozikis (1994: 68-69) tarafından geliştirilen, "Girişimcilik Niyetinin Kaynakları (Contexts of Entrepreneurial Intentionality)" modelinde, girişimcilik niyetinin oluşmasında öz-yeterlilik inancının önemli bir faktör olduğu varsayılmaktadır. Singh vd. (2015); Moa-Liberty vd. (2016); Izquierdo ve Buelens (2008); Ayodele (2013), Nowinski vd. (2017); Kerse vd. (2017) ve Travis ve Freeman (2017)'in çalışmalarında öz-yeterlilik ve girişimcilik niyeti arasın-

da pozitif bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada elde edilen, öz-yeterlilik inancının girişimcilik niyetini pozitif yönde etkilediğine yönelik sonuç, literatürü desteklemektedir. Öğrencilerin girişimci olabilmesi için gerekli öz-yeterliliğe sahip olduğuna yönelik inancı, onların kendi işini kurma düşüncesini artırmaktadır.

Araştırmanın son bulgusu ise, girişimcilik eğitimi ile girişimcilik niyeti arasındaki ilişkide öz yeterlilik inancının aracı bir etkiye sahip olmasıdır. Ajzen (1971)'in geliştirdiği "Planlanmış Davranışlar Teorisine (Theory of Planned Behavior)" göre, girişimci olmak için gerekli olan faktörler kontrol ve yapılabirlik düşünceleridir (Bozkurt, 2014). Bu inanç ise, eğitim ile geliştirilebilir (Krueger ve Carsrud, 1993). Kerse vd. (2017), Darmanto ve Yuliani (2018), Oyugi (2015), Yarima ve Hashim (2016) çalışmalarında benzer sonuca ulaşmışlardır. Araştırmanın bu sonucu, girişimcilik eğitimi alan ve kendisinde girişimcilik için gerekli özelliklerin bulunduğuna inanan öğrencilerin, bir girişim başlatma düşüncesine sahip olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, girişimciliği destekleyen eğitim programlarının hazırlanması, uygulanması ve yaygınlaştırılması, başarılı girişimcilerin yetiştirilmesinde önem teşkil edecektir. Böylelikle girişimcilik bir kariyer olarak algılanabilecek ve başarılı girişimciler ülkeye kazandırılarak ülke ekonomisinin canlanmasında katkı sağlanacaktır. Dolayısıyla gençlerin girişimcilik konusunda motive edilebilmesi için üniversitelerde girişimcilik derslerinin verilmesi oldukça önemlidir. Bununla birlikte daha erken girişimcilik eğitiminin sağlanması için bir farkındalık oluşturulmalıdır. Fillion (1995) ve Gasse (1985) çalışmalarında, girişimcilik konusunda pozitif bakış açısı ve temel bilgilerin gelişmesinin, çocukluk ve ergenlik döneminde alınan eğitim ile paralel olduğunu ifade etmişlerdir. Bu dönemde verilen girişimcilik eğitimi ile gençler kariyerlerinin gelişimi için erken yaşta hazırlıklara başlayabilecekler (Tağraf ve Halis, 2008). Dolayısıyla, girişimcilik eğitiminin önemi ile ilgili bir farkındalık oluşturulması için politika düzenleyiciler, eğitimciler, başarılı girişimciler ve sivil toplum kuruluşları birlikte hareket etmelidir. Temel ekonomi ve temel girişimcilik dersleri aşama aşama ilköğretim, lise ve elbette devamında üniversite seviyesinde eğitim müfredatlarına mutlaka eklenmelidir.

Çalışmanın örneklem grubu, bir devlet üniversitesinde belirli bir dönemde eğitim alan öğrenciler ile sınırlı kalmıştır. Bu doğrultuda, girişimcilik eğitimlerinin gerçek iş yaşamında bulduğu karşılığı belirleyebilmek için birden fazla devlet ve vakıf üniversitesinde uzun vadeli çalışmaların geliştirilmesi önerilmektedir.

Kaynakça

- Ajzen, I. (1991), "The Theory of Planned Behavior", *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179-211.
- Al Mamun, A., Nawi, N. B. C. ve Shamsudin, S. F. F. B. (2016), "Examining the Effects of Entrepreneurial Competencies on Students' Entrepreneurial Intention", *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 7(2), 119-127.
- Amorós, J. E. ve Bosma, N. (2014), *Global Entrepreneurship Monitor (GEM), 2013 Global Report*, <http://www.gemconsortium.org/docs/3106/gem-2013-global-report> (Erişim Tarihi: 24.03.2020).
- Ankan, S. (2002), *Girişimcilik*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Aydın, E. ve Tan, F. Z. (2020), "Türkiye ve Avrupa'da Girişimcilik Eğilimi, Karşılaştırmalı Analiz", *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 35-46.
- Ayodele, K.O. (2013), "Demographic, Entrepreneurial Self-Efficacy and Locus of Control as Determinant of Adolescents' Entrepreneurial Intention in Ogun State, Nigeria", *European Journal of Business and Social Sciences*, 1(12), 59-67.
- Bal, H., İşcan, E.ve Katar, B. (2016), "Ekonomik Büyümede Girişimcilik Eğitiminin Önemi", The Importance of Entrepreneurship Education on Economic Growth, International Conference on Eurasian Economies., 29-31 Ağustos, Kaposvar, Maceristan, 864-869.
- Balaban, Ö. ve Özdemir, Y. (2008), "Girişimcilik Eğitiminin Girişimcilik Eğilimi Üzerindeki Etkisi: Sakarya Üniversitesi İİBF Örneği", *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 3(2), 133-147.
- Bandura, A. (1989), "Regulation of Cognitive Process Through Perceived Self-Efficacy", *Developmental Psychology*, 25, 729-735.
- Bandura, A. (2002), "Social Cognitive Theory in Cultural Context. Journal of Applied Psychology", *An International Review*, 51, 269-290.
- Baron, R. M. ve Kenny, D. A. (1986), "The Moderator-Mediator Variable Distinction in social Psychological Research: Conceptual, Strategic and Statistical Considerations", *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(6), 1173-1182.
- Bird, B. (1988), "Implementing Entrepreneurial Ideas: The Case For Intention". *Academy of management Review*, 13(3), 442-453.
- Boyd, N. G. ve Vozikis, G. S. (1994), "The Influence of Self-Efficacy on The Development of Entrepreneurial Intentions and Actions", *Entrepreneurship Theory and Practice*, 18(4), 63-77.

Bozkurt, Ç. Ö. (2011), *Dünyada ve Türkiye’de Girişimcilik Eğitimi: Başarılı Girişimciler ve Öğretim Üyelerinden Öneriler*, Ankara: Detay Yayıncılık.

Bozkurt, Ö. Ç. (2014), “Planlanmış Davranış Teorisi Çerçevesinde Öğrencilerin Girişimci Olma Niyetlerinin İncelenmesi”, *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 27-47.

Broad, J. (2017), *Enterprising Skills: A Literature Review. White Rose Centre for Excellence in Teaching and Learning. Enterprise Research Report, coordinated by the University of Sheffield*, <https://thefabfouratbmc.wikispaces.com/!file/view/Enterprising/Review.pdf> (Erişim Tarihi: 17.07.2017).

Alongne, L. (1999), “The measurement of Self-Efficacy for Participation: The Development of A Situational Specific Instrument”, *Academy of Strategic and Organizational Leadership Journal*, 3(1), 12-21.

Cassar, G. ve Friedman, H. (2009), “Does Self-Efficacy Affect Entrepreneurial Investment?”, *Strategic Entrepreneurship Journal*, 3(3), 241-260.

Chen, C. C., Greene, P. G. ve Crick, A. (1998), “Does Entrepreneurial Self-Efficacy Distinguish Entrepreneurs from Managers?”, *Journal of Business Venturing*, 13(4), 295-316.

Cohen, J. (1988), *Statistical Power Analysis for The Behavioral Sciences*, NJ: Mahwah, Lawrence Erlbaum.

Çetindamar, D. (2002), *Türkiye’de Girişimcilik*, İstanbul: Tüsiad yayınları.

Çolakoğlu, H. ve Çolakoğlu, T. (2016), “Üniversitelerdeki Girişimcilik Eğitimi İle Öz Yeterlilik Algısı ve Girişimcilik Potansiyeli İlişkisi Üzerine Bir Saha Araştırması”, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 17(37), 70-84.

Çöğürçü, İ., (2016), “İktisadi Doktrinlerde Geçmişten Günümüze Girişimciliğin Önemi.” *Selçuk Üniv. Sos. Bil. Ens. Dergisi*, 35, 65-80.

Dağlı, A. G. ve Gürpınar, K. (2019), “KOSGEB Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi Alan Üniversite Öğrencilerinin Girişimci Kişilik Özellikleri ve Kariyer Planları Arasındaki İlişki: AKÜ Örneği”. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 11(4), 2661-2679.

Darmanto, S. ve Yuliari, G. (2018), “Mediating Role of Entrepreneurial Self Efficacy in Developing Entrepreneurial Behavior of Entrepreneur Students”, *Academy of Entrepreneurship Journal*, 24(1).

Döm, T., S., (2015), *Girişimcilik ve Küçük İşletme Yöneticiliği*, Ankara: Seçkin Yayınları.

Drnovsek, M., Wincent, J. ve Cardon, M. (2010), “Entrepreneurial self-efficacy and business start-up: developing a multi-dimensional definition”, *International Journal of Entrepreneurial Behaviour and Research*, 16(4), 329-348.

Eren, Z. (2019), *Eğitim ve Girişimcilik* (Ed. Serdar Yener, Aykut Arslan). *Kuram ve Uygulamada Girişimcilik*. Ankara: Çizgi Yayınevi, 107-126.

Fillion, L.J. (1995), *Entrepreneurship and Management: Differing But Complementary Processes*, Cahier de Recherche 95-01, CETAI, HEC Montreal.

Finkle, T. A., Kuratko, D. F. ve Goldsby, M. G. (2006), "An Examination of Entrepreneurship Centers in the United States: A National Survey", *Journal of Small Business Management*, 44(2), 184-206.

Fornell, C. ve Larcker, D.F. (1981), "Evaluating Structural Equation Models With Unobservable Variables and Measurement Error", *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39-50.

Gasse, Y. (1985), *A Strategy for the Promotion and Identification of Potential Entrepreneurs at the Secondary School Level*, Hornaday, J.A., E.B. Shils, J.A. Timmons ve K.H. Vesper (der.), *Frontiers of Entrepreneurship Research*, Wellesley, MA: Babson College, 538-559.

Girginer, N. ve Uçkun N., (2004), *İşletmecilik Eğitimi Alan Lisans Öğrencilerinin Girişimciliğe Bakış Açuları: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İ.İ.B.F İşletme Bölümü Öğrencilerine Yönelik Bir Uygulama*, III. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, 25-26 Kasım. Eskişehir, 783-795.

Güreşçi, E. (2014), "Girişimcilik Eğilimi Üzerine Bir Araştırma: İspir Hamza Polat MYO Örneği", *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 9(1), 23-38.

Hair, J.F., Tomas, G., Hult, M., Ringle, C.M. ve Sarstedt, M. (2014), *A Primer on Partial Least Square Structural Equations Modeling (PLS-SEM)*, Los Angeles: Sage.

Henderson, R., ve Robertson, M. (2000), "Who Wants to Be An Entrepreneur? Young Adult Attitudes To Entrepreneurship As A Career", *Career development international*, 5(6), 279-287.

Henseler, J., Ringle, C. M. ve Sarstedt, M. (2015), "A New Criterion For Assessing Discriminant Validity in Variance-Based Structural Equation Modeling", *Journal of The Academy of Marketing Science*, 43(1), 115-135.

Izedonmi, P. F. ve Okafor, C. (2010), "The Effect of Entrepreneurship Education on Students' Entrepreneurial Intentions", *Global Journal of Management and Business Research*, 10(6), 49-60.

Izquierdo E. ve Buelens, M. (2008), "Competing Models of Entrepreneurial Intention: The Influence of Entrepreneurial Self Efficacy and Attitude", *International Journal of Entrepreneurship and Small Business*, 13(1), 7591.

Kalkan, A. (2011), "Kişisel Tutum, Öznel Norm ve Algılanan Davranış Kontrolünün Girişimcilik Niyeti Üzerindeki Etkisi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (14), 189-206

Karabey, C. N. (2013), "Girişimsel Düşünceyi Anlamak: Düşünme Tarzı ve Risk Tercihinin Girişimsel Öz-yetkinlik ve Girişimcilik Niyeti İle İlişkisi", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(3), 143-159.

Kaygın, E. ve Güven, B. (2015), *Girişimcilik: Temel Kavramlar, Girişimcilik Türleri, Girişimcilikte Güncel Konular*, İstanbul: Yazın Matbaacılık.

Kennedy, E. (2013), "The Roles of Entrepreneurship Education in Ensuring Economic Empowerment and Development", *Journal of Business Administration and Education*, 4(1), 35-46.

Kerse, G., Babadağ, M. ve Kerse, Y. (2017), "Girişimcilik Eğitiminin Girişimcilik Niyetine Etkisi: Girişimsel Öz-Yeterliliğin Aracı Rolü", *Journal of Suleyman Demirel University Institute of Social Sciences*, 29(4).

Kolvereid, L. ve Moen, Q. (1997), "Entrepreneurship Among Business Graduates: Does A Major in Entrepreneurship Make A Difference?", *Journal of European Industrial Training*, 21(4), 154-160.

KOSGEB-GİSEP (2015), *Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planı 2015 – 2018*, Ankara. <http://kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/detay/2252/turkiyeningirisimcilik-stratejisi-ve-eylem-planı-ha> (Erişim Tarihi: 18.01.2020).

Krueger, N. F. ve Carsrud, A. L. (1993). "Entrepreneurial Intentions: Applying the Theory of Planned Behavior", *Entrepreneurship and Regional Development*, 5(4), 315-330.

Krueger Jr, N. F., Reilly, M. D. ve Carsrud, A. L. (2000), "Competing Models of Entrepreneurial Intentions", *Journal of Business Venturing*, 15(5-6), 411-432.

Lackeus, M. (2016, May), A 'Value'and 'Economics' Grounded Analysis of Six Value Creation Based Entrepreneurial Education Initiatives, In ECSB Entrepreneurship Education Conference, 11-13 May 2016, Leeds, UK.

Liñán, F., ve Chen, Y. W. (2009). "Development and Cross-Cultural Application of A Specific Instrument to Measure Entrepreneurial Intentions". *Entrepreneurship theory and practice*, 33(3), 593-617.

Luszczynska, A., Mohamed, N.E. ve Schwarzer, R. (2005), "Self-Efficacy and Social Support Predict Benefit Finding 12 Months After Cancer Surgery: The Mediating Role of Coping Strategies. *Psychology*", *Health & Medicine*, 10(4), 365-375.

Luthans, F., Youssef, C. M. ve Avolio, B. J. (2006), *Psychological Capital: Developing the Human Competitive Edge*, Oxford University Press.

Malebana, M. (2016). "Does Entrepreneurship Education Matter for the Enhancement of Entrepreneurial Intention?". *Southern African Business Review*, (20), 365-387.

Malebana, M. J. ve Swanepoel, E. (2014), "The Relationship Between Exposure to Entrepreneurship Education and Entrepreneurial Self Efficacy", *Southern African Business Review*, 18(1), 1-26.

Maritz, A. ve Brown, C. (2013), "Enhancing Entrepreneurial Self-Efficacy Through Vocational Entrepreneurship Education Programmes", *Journal of Vocational Education and Training*, 65(4), 543-559.

Maya, İ. ve Yılmaz, A. (2018), "Karşılaştırmalı Eğitim Bağlamında Bazı AB Ülkeleri ile Türkiye'nin Girişimcilik Eğitimi Uygulamaları", *Journal of Entrepreneurship & Development / Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 13(1), 25-41

McIntyre, J. R. ve Roche, M. (1999), *University Education for Entrepreneurs in The United States: A Critical and Retrospective Analysis of Trends in the 1990s (Working Paper Series 99/00-021)*. Atlanta: Georgia Institute of Technology, Center for International Business Education & Research.

Moa-Liberty, A.W., Tunde, A.O. ve Tinuola, O.L. (2016), "The Influence of Self-Efficacy and Socio-Demographic Factors on The Entrepreneurial Intentions of Selected Youth Corp Members in Lagos, Nigeria", *Bulletin of Geography. Socio-Economic Series*, 34, 63-71.

Naktiyok, A. (2004), *İç girişimcilik*, İstanbul: Beta Yayınları.

Nowinski, W., Haddoud, M.Y., Lancaric, D. Egerova, D. ve Czegledi, C. (2017). "The Impact of Entrepreneurship Education, Entrepreneurial Self efficacy and Gender on Entrepreneurial Intentions of University Students in The Visegrad Countries", *Studies in Higher Education*, 44(2), 361-379.

OECD, (2012), *OECD-Better Skills, Better Jobs, Better Lives. A Strategic Approach to Skills Policies*, OECD Publishing.

Oyugi, J. L. (2015), "The mediating effect of self-efficacy on the relationship between entrepreneurship education and entrepreneurial intentions of university students", *Journal of Entrepreneurship, Management and Innovation*, 11(2), 31-56.

Özdemir, P. (2016), "Girişimcilik eğitimi ve üniversitelerimiz", *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 11(1), 224-240.

Özgül, E. ve Yücel, E., (2018), "Girişimcilik Merakı İle Yenilikçilik Arasındaki İlişkide Girişimcilik Öz-Yeterliliğinin Aracılık Rolü", *Journal of Administrative Sciences*, 16(31), 331-353.

Raposo, M., ve Do Paço, A. (2011), "Entrepreneurship Education: Relationship Between Education and Entrepreneurial Activity", *Psicothema*, 23(3), 453-457.

Sarstedt, M., Ringle, C. M. Hair ve J. F. (2017), Partial Least Squares Structural Equation Modeling, C. Homburg et al. (eds), *Handbook of Market Research*, Springer International Publishing, 1-40.

Scarborough, N. M. (2014), *Girişimciliğin ve Küçük İşletme Yönetiminin Temelleri*. çev. Gamze Sart. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Schumpeter, J. A. (1961), *The Theory of Economic Development: An Inquiry Into Profits, Capital, Credit, Interest, and the Business Cycle*. Transl. by Redvers Opie. Oxford University Press.

Shinnar, R.S., Hsu, D.K. ve Powell, B.C. (2014), "Self-efficacy, Entrepreneurial Intentions, and Gender: Assessing The Impact of Entrepreneurship Education Longitudinally". *The International Journal of Management Education*, 12, 561-570.

Singh, B., Verma, P. ve Rao, MK (2015). "Influence of Individual and Sociocultural Factors on Entrepreneurial Intention", *South Asian Journal of Management*, 23(1), 33-55.

Som, İ. ve Karataş, H. (2015), "Türkiye’de Vatandaşlık Eğitimi Üzerine Bir İnceleme", *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 33-50.

Solomon, G. T., Weaver, K. M. ve Fernald Jr, L. W. (1994), "A Historical Examination of Small Business Management and Entrepreneurship Pedagogy", *Simulation & Gaming*, 25(3), 338-352.

Şeşen, H. ve Basım, H. N. (2012), "Demografik Faktörler ve Kişiliğın Girişimcilik Niyetine Etkisi: Spor Bilimleri Alanında Öğrenim Gören Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma", *Ege Akademik Bakış*, 12, 21-28.

Tağraf, H. ve Halis, M. (2008), "Üniversitelerdeki Girişimcilik Eğitiminin" Girişimsel Öz Yetkinlik Algısı Üzerine Etkisi: Bir Araştırma", *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 3(2), 91-111.

Travis, J. ve Freeman, E. (2017), "Predicting Entrepreneurial Intentions: Incremental Validity of Proactive Personality and Entrepreneurial Self-efficacy as A Moderator". *Journal of Entrepreneurship Education*, 20(1), 45-57.

Top, S. (2011), "MYO Öğrencilerinin Gelecekteki Girişimcilik Kariyer Niyetlerinin Planlı Davranış Modeli Kapsamında Değerlendirilmesi", *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 269-289.

Tuncer, M. (2012), "Investigation of Effects of Computer Anxiety and Internet Attitudes On Computer Self-Efficacy", *International Journal of Social Science*, 5(4), 205-222

Yarima, Y.A. ve Hashim, N.B. (2016), "The Mediating Role of Entrepreneurial Self-Efficacy and Risk Preference on The Relationship Between Entrepreneurship Education and Entrepreneurial Career Option: A Conceptual Perspective", *Journal of Business and Management*, 18(10), 45-51.

Yıldırım, F. ve İlhan, İ. Ö. (2010), "Genel Öz Yeterlilik Ölçeğİ Türkçe Formunun Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması", *Türk Psikiyatri Dergisi*, 21(4), 301-308.

Yılmaz, A. S. (2014), "Bir Sosyal Değİşim Ajanı Olarak Girişimcilik Eğitimi", *Journal of World of Turks*, 6(1), 297-310.

Yücel, G. (2013), OECD'nin Eğitim Çalışmalarında Beceri Kavramının Yeri ve Önemi, <https://www.hurriyet.com.tr/egitim/oecd-nin-egitim-calismalarinda-beceri-kavraminin-yeri-ve-onemi-24807625> (Erişim Tarihi: 23.02.2020).

Yüceol, N. (2018), *Girişimcilik Eğitimi Alan Kişilerin Girişimci Kişilik Özellikleri ve Girişimcilik Eğilimi Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yüzüak, E. (2010), *Üniversitelerde Öğrenim Gören Kız Öğrencilerin Girişimcilik Eğilimlerini Etkileyen Faktörler: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İ.İ.B.F. Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, Türkiye: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı.

Zhao, H., Hills, G.E. ve Seibert, S.E. (2005), "The Mediating Role of Self-Efficacy in The Development of Entrepreneurial Intentions", *Journal of Applied Psychology*, 90(6), 1265– 1272.

Zhao, X., Lynch, J.G. ve Chen, Q. (2010), "Reconsidering Baron and Kenny: Myths and Truths About Mediation Analysis", *Journal of Consumer Reserach*, 37(2), 197-206.